

Rimska vojska v 1. stoletju in petovionske legije

Vojska, ki je osvojila svet, je imela v Petovionii v 1. stoletju dve vojaški enoti za obrambo severovzhodne meje cesarstva na Dravi. Ti vojaški enoti, legija VIII. Avgusta (od leta 9 do 45) in legija XIII. Gemina (od leta 45/46 do 69), sta imeli na Spodnji Hajdini svoj vojaški tabor ali prezimovališče – castrum hiberna. Nekaj besed bom posvetil tudi legijskemu poveljniku iz Petovione Marku Valeriju Maksimijanu mlajšemu, ki je dobil leta 176 za vojaške zasluge naziv senator in je edini iz panonskega sveta, ki je leta 184 dobil častni naziv rimski konzul. Ob koncu 2. stoletja je bil cesarski namestnik, propretor rimske province Numidije ter legat legije III. Avguste v Lambaesisu.

Rimska vojska se je v zgodnjem času republike rodila iz državljanske milice in je v začetku branila svobodno ozemlje okoli mesta Rima ob reki Tiberi, v 5. 4. in 3. stoletju pr. n. št. pa je začela osvajalske pohode proti sosednjim plemenom. Imela je visoko borbena zavest, republika pa je bila trdna in varna. Po punskih vojnah s Kartažani v 3. in 2. stoletju pr. n. št. pa je postala izurjena vojaška sila, pripravljena na osvajanja najprej v Sredozemlju, nato pa tudi v Zahodni, Srednji in Vzhodni Evropi južno od rek Rena in Donave, Bližnje in Male Azije ter Severne Afrike.

V času srednjega cesarstva je v njenih legijah služilo vse več tujih najemnikov, ki niso imeli več pravega rimskega borbenega duha, ampak so se borili le za dobro plačilo in vojni plen, kar pa je že v poznem 3. stoletju dolgoročno prispevalo k splošni krizi rimskega cesarstva in h koncu Zahodnega rimskega cesarstva leta 476.

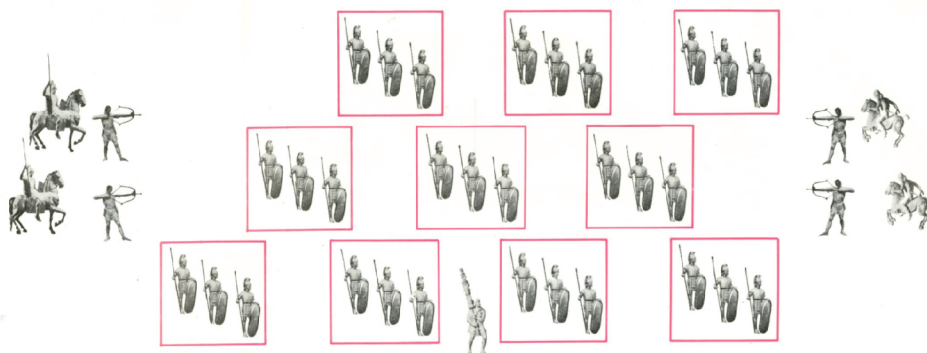
Osnovna enota rimske vojske je bila **stotnija** ali **centurija**, ki je v začetku štela 100 mož – **legionarjev**, kasneje pa se je to število ravnalo po potrebi in številu nasprotnikov. Na čelu legije so bili **znakonoša** (signifer), **orlonoš**a (aquilifer) in **praporščak** (vexillarius). **Rimska legija** je bila sestavljena iz **60 centurij**, ki so bile združene v **30 maniplov** in ti v **10 kohort**. V času cesarstva je rimska vojska štela **28 legij** (cesarja Avgust in Septimij Sever), v katerih je bilo med 4200 in 6000 legionarjev.

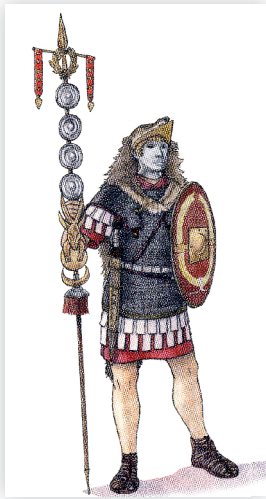
Rimski legionar

Centurion - stotnik.

Shema postavitve rimske legije z desetimi kohortami, konjenico in pomožnimi enotami pred bitko.

Signifer - znakonoša.

Vexillarius - praporščak.

Aquilifer - orlonoša.

Legionar na pohodu.

Sistem novačenja legionarjev, napredovanja, nagrajevanja in kaznovanja je bil točno določen in urejen. Prav tako je bilo tudi z **bojno opremo** (čelada, oklep, na nogah golenice in usnjeni opanki s trakovi za pritrditev) in **orožjem** legionarjev (kopje, meč v nožnici, bodalo). Lahke pomožne enote pa so sestavljali **pračarji** in **lokostrelci**. Na bojnih pohodih so legionarji nosili poleg orožja še določeno orodje za postavitev tabora (krampe, lopate, sekire, lesene kole,...) in tudi hrano za nekaj dni (vse skupaj je tehtalo okrog 30 kg).

Vsaki legiji je pripadala tudi ena ali več enot **konjenikov** in enote, ki so obvladovale oblegovalne naprave (catapultae) ter enote **inženircev** (fabres; za gradnja mostov, cest, vodovodov, kanalizacije,...). Proti kamnitim izstrelkom in puščicam so uporabili obrambno formacijo in zaščito t. i. **želvo** (testudo).

Na morju in na rekah pa je bila v pripravljenosti tudi **vojna mornarica**.

Za prenočevanje so postavljali občasne ali pa stalne in **utrjene vojaške tabore** (castrum), za dalj časa pa **prezimovališča** (castrum hiberna).

POVELJSTVO

Vrhovni poveljnik vojske je bil **imperator, rimski cesar**, v vojaškem taboru pa so legijam poveljevali **praetorji** ali njihovi namestniki **legati militum**, k višjim oficirjem pa so sodili tudi **tribuni militum**. Nižji oficirji pa so bili **centurioni** (stotniki). Poveljstvo konjenice je prevzel **praefectus equitum**, vojnega ladjevja pa **praefectus classis**.

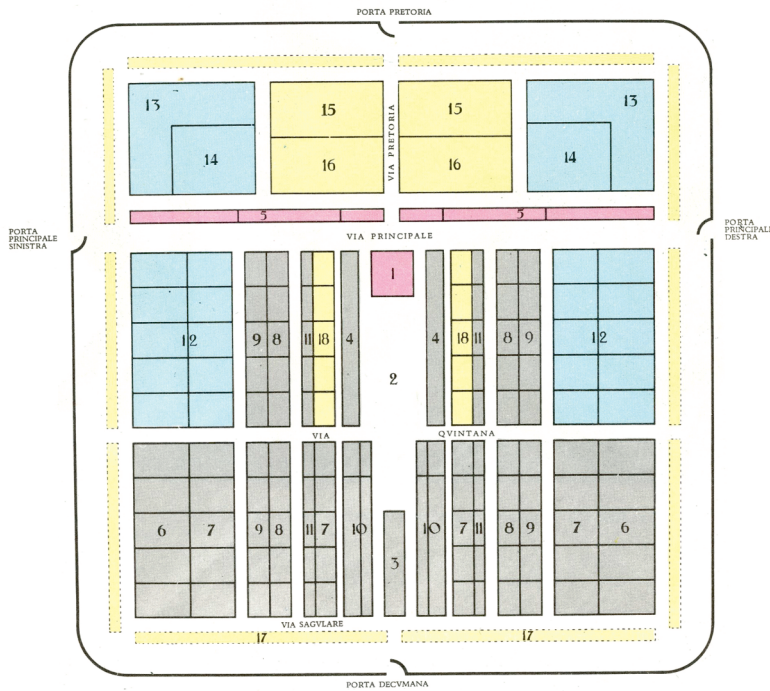
ŽIVLJENJE LEGIONARJEV

Zavest bližine vojaških enot je dajala ljudem moč in varno počutje. Vendar pa, po besedah rimskega zgodovinarja **P. C. Tacita** življenje legionarjev ni bilo ravno rožnato. Na stalnih bojnih pohodih je v vojaški službi, ki je trajala do **30 in več let**, le malokdo dočakal konec vojaške obveznosti in **častni odpust z nagrado v denarju ali posesti** (missio denaria ali missio agraria). Poleg mraza, dežja, komarjev in vročine še majhna plača, večni pohodi, strašne vojne, kruta kaznovanja z bičem in le malo pohval je bila za legionarje vojaška služba, ki so ji zaprilegli, težka in brezplodna. S pohabljenim telesom, polnim ran, pa so le redki dobili dostojno odpravnino. V večini so za vse te vojaške napore dobili »*zamočvirjena polja in neobdelane gorske kraje*«.

TESTUDO – želva.

TABOR RIMSKE VOJSKE Z DVEMA LEGIJAMA
(SHEMATIČEN Tloris v muzeju rimske Olike v Rimu)

1. Poveljniški sotor (praetorium)	9. Suličarji (hastati)
2. Trg (forum)	10. Veterani (evocati)
3. Kvestorjev sotor (quaestorium)	11. Vojniki tretje bojne črte (triarii)
4. Osebná straža vojskovodje (equites et pedites delecti — evocati)	12. Zavezniki (socii)
5. Višji častniki (praeteci socium — tribuni — legati)	13. Pomožna pehota (pedites auxiliares)
6. Pehota (pedites)	14. Pomožna konjenica (equites auxiliares)
7. Konjenica (equites)	15. Izredna pehota (pedites extraordinarii)
8. Prvaki (principes)	16. Izredna konjenica (equites extraordinarii)
	17. Lahka pehota (velites)
	18. Rimljani

RIMSKE LEGIJE V PETOVIONI

V rimski provinci Panoniji so bile v 1. stoletju tri legije, ki so se ob smrti cesarja Avgusta uprle: **legija VIII.** Avgusta (Petoviona), **legija IX.** Hispana (Siscia) in **legija XV.** Apollinaris (Emona). Tako je ta upor legij zapisal rimski zgodovinar in konzul P. C. Tacit (55–120) v knjigi *Annales I*, kjer opisuje zgodovinske prigode v času Julijcev od smrti cesarja Avgusta do cesarja Nerona v letih 14 do 68 n.št.

Legija VIII. Avgusta

S prihodom prve rimske legije **VIII. Avguste** v **Petoviono** v začetku 1. stoletja, ki si je postavila na desnem bregu reke Drave na Spodnji Hajdini **zimski legijski tabor** (castra hiberna), se je začel razcvet rimskega mesta ob meji (limes) na Dravi.

V mesto je prišla najverjetneje leta 9 n. št. po zadušitvi velikega ilirsko-panonskega upora (imenovan tudi panonsko-dalmatinski upor); pod vodstvom **Batonov** (»bellum Batoniarum«) so ga proti rimskemu

osvajanju ozemelj in rekrutiranju mladcev v vojsko med domačimi ilirskimi plemeni v Panoniji začela združena plemena Ilirov in Panoncev tri leta prej. Združena uporna plemena med Donavo in Jadrantom sta končno premagala Avgustov vojskovodja in kasnejši cesar **Tiberij** in vojskovodja **Germanik**. Ime **Augusta** je legija nedvomno dobila v času vladavine cesarja Avgusta v zahvalo za zmage na bojnih poljih.

Ustanovil jo je leta 59 pr. n. št. (če ne že nekaj let prej) vojskovodja **Gaj Julij Cezar** in legija je v letih med 58 in 49 pr. n. št. bila bitke v galskih vojnah, nato pa z vojskovodjo in konzulom Gajem Julijem Cezarjem prestopila reko **Rubikon** (»*Aleia iacta est!*«) 10. januarja leta 49 pr. n. št. ter bila s Cezarjem v Egiptu (**Kleopatra**) med 48-im (*bitka pri Farsalu in zmaga proti Pompeju*) in 45-im letom pr. n. št..

Na novo je legijo oblikoval leta 44 pr. n. št. cesar Avgust in je od leta 30 pr. n. št. najprej služila na Balkanu ter tako leta 9 n. št. prišla v Petoviono, kar dokazujejo najdeni vojaški nagrobniki na Ptujju in v okolici.

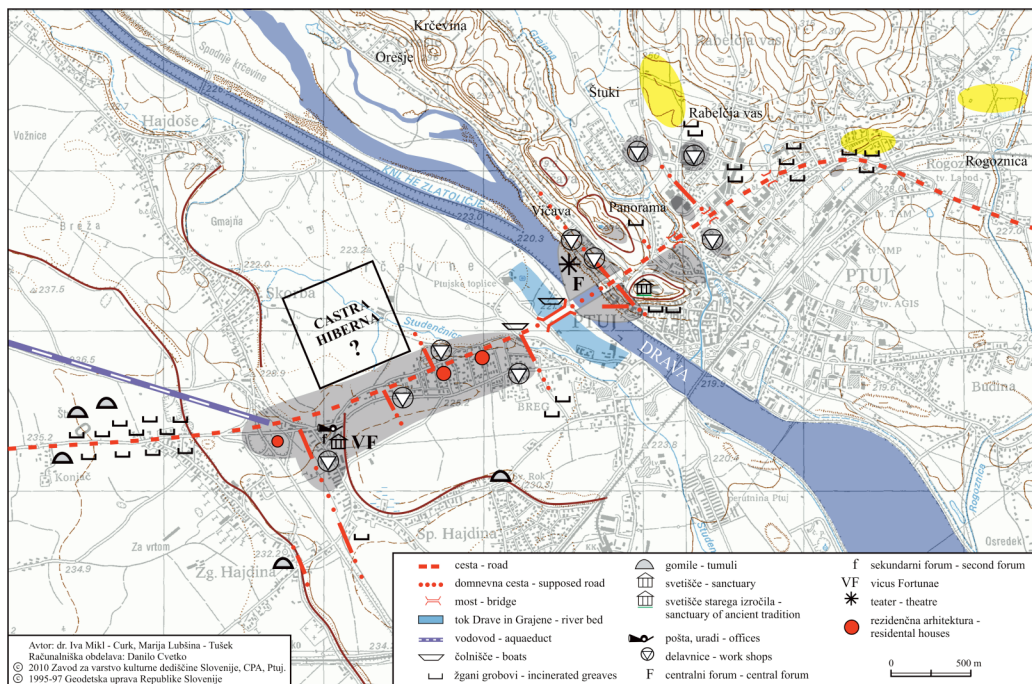
Nedvomno je sodelovala tudi pri **gradnji rimskega vodovoda** iz Frama za rimsko naselbino in vojaški tabor na desnem bregu Drave, pa tudi pri **gradnji ceste med Celejo in Petoviono**, kar je bila njena primarna naloga, saj je bila izgradnja ceste nujno potrebna, ne samo za hitre premike vojaških enot iz notranjosti na mejo na vzhodu, ampak tudi za naraščajočo trgovino med italiskim in panonskim svetom, kakor tudi za prevoz obrtniških izdelkov (predvsem opeke in keramike) z vzhoda na zahod in obratno. Nedvomno so legijski obrtniki-opekariji v opekarskih pečeh za

potrebe graditeljev pekli opeko z legijskim pečatom.

V času cesarja **Klavdija** med letoma 43–46 n. št. so bile rimske legije večkrat premeščene in tako je podobna usoda doletela tudi **legijo VIII. Avgusto**, ki je bila premeščena v **Novae** (danes Svištov) v **Moesiji inferior** (severna Bolgarija in Dobrudža).

Nagrobnik centurionu legije VIII. Avguste M. Petroniju.

Karta 2: Poetovio - 1. stoletje po Kr.

Domnevni položaj vojaškega tabora legije VIII. Avguste in legije XIII. Gemine.

Legija XIII. Gemina (Dvojna)

Prej omenjeno legijo je nasledila **legija XIII. Gemina**, katere nastanek ni dokumentiran; domneva pa se, da je nastala v času **Gaja Julija Cezarja** leta 57 pr. n. št. ter sodelovala v vojnah proti Galcem in je tako prvič bojno delovala leta 52 pr. n. št. pri obleganju **galskega mesta** (oppiduma) **Alesio**. Z Julijem Cezarjem se je borila v državljanski vojni leta 49 pr. n. št. proti **Pompeju** in 10. januarja leta 49 prva prešla reko (potok) **Rubikon**. Na novo jo je oblikoval cesar Avgust leta 41/40, ko jo je po bitki pri **Akciju** (leta 31 pr. n. št.) združil še z eno legijo.

Legija je v zgodnjem cesarstvu od leta 42 pr. n. št. služila v **provinci Iliriku** (Illyricum), najverjetneje v **Burnumu** (danes Ivoševci pri Skradinu), nato pa so jo po bitki v **Tevtoburškem gozdu** leta 9 n. št. (uničene tri rimske legije: XVII, XVIII in XIX) preselili na »renski limes« v **Racijo**, kjer je bila nastanjena v **Vindelicorumu** (današnji Augsburg) in odlikovana za zasluge in dobroto z **naslovom »beneficiaria«**. Nato je bila nastanjena na limesu v vojaškem taboru pri **Vindonissi ob Renu** (današnji Windisch a. d. Aare v Nemčiji) v **Gornji Germaniji**. Pred prihodom v Petoviono je bila premeščena leta 16 pr. n. št. v **Panonijo**, v **Emono**, kjer je imela nekaj manjših bitk z lokalnimi uporniki.

Legija XIII. Gemina je bila v začetku svojega obstoja ena izmed najslavnejših legij v rimskem imperiju. Po odhodu legije VIII. Avguste iz Petovione je bila v času **cesarja Klavdija**, okoli leta 45/46 n. št., premeščena na mejo ob Dravi, v Petoviono v provinco **Gornjo Panonijo** (Pannonia superior). Ob zasedbi Sicilije je ob neki priliki legija XIII. Gemina cesarju Avgustu rešila življenje.

Prav tako kot njena predhodnica je vojaštvo nove legije **sodelovalo pri izgradnji mestnih četrti, mestne kanalizacije, mosta čez Dravo, foruma, dogradnji cestnega omrežja, predvsem proti vzhodu, proti Sisciji** (danes Sisku) in proti severovzhodu do **Savarije** (danes Szombathely) in naprej proti **Aquinkumu** (danes Budimpešta), pa tudi pri **drugem petovionskem vodovodu** iz Grajene za levi breg Drave (ostaline vodovoda najdene na Panorami na Ptujju). Pri izkopavanjih na rimskem forumu na Ptujju so bile najdene opeke z legijskim pečatom, deli kloake in rimske

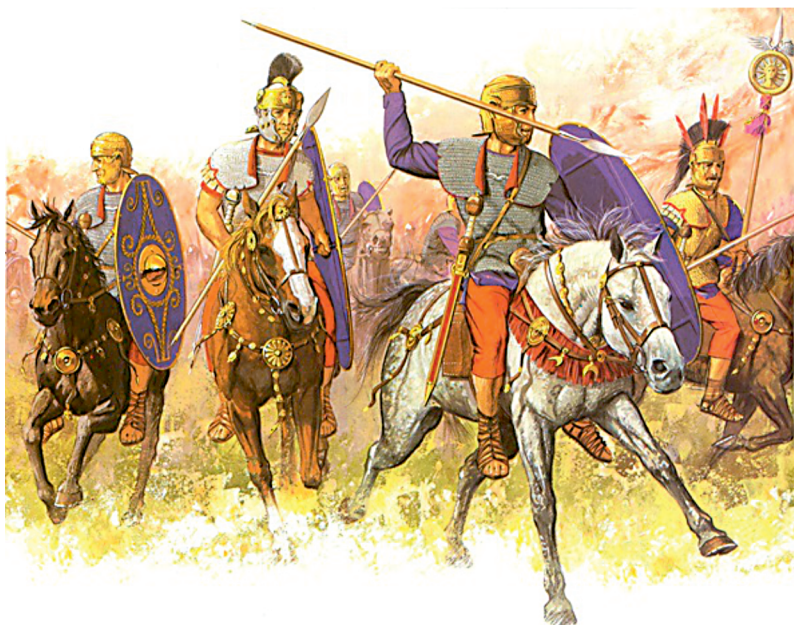
ceste proti Savariji (v nekdanji kasarni pod gričem Panorama in pri Bolnišnici dr. J. Potrča na Ptuju).

Največji pomen **petovionskega vojaškega tabora – prezimovališča** (castrum hiberna) legije XIII. Gemine – pa je nedvomno leto 69, ko je bil avgusta v njenem taboru vojaški zbor poveljnikov panonskih legij (dr. Jaroslav Šašel: »Vojaški puč v Poetovioni«), na katerem so se odločili, da v borbi za rimski vladarski prestol podprejo vojaškega poveljnika legij na Vzhodu in kasnejšega rimskega cesarja Tita Flavija Vespazijana (69–79) proti cesarju Viteliju. Vespazijan je bil takrat s svojimi vzhodnimi legijami še v Egiptu. Sodelovala je v dveh bitkah pri Bedriaku (Bedriacum; blizu Cremona v Italiji). V prvi bitki pri Bedriaku je bila z ostalimi legijami na strani cesarja Otona poražena (19. aprila leta 69) in je za kazen morala sodelovati pri gradnji **amfiteatrov** v Cremoni in Bologni, v drugi bitki pri Bedriaku (24. oktobra leta 69) pa je z ostalimi »ilirskimi« legijami bila zmagovita. O srečanju legijskih poveljnikov v Petovioni poroča rimski zgodovinar P. C. Tacitus v svoji **Historiji III/1**.

Po pomiku rimske meje nas Donavo je legijo XIII. Gemino cesar Domicijan po letu 81 premestil v Vindobono (današnji Dunaj), kjer je imela vojaški tabor v **Karnuntu** (Carnuntum; danes Petronell) ob Donavi. V začetku 2. stoletja pa jo je cesar Trajan premestil v **Apulum** ob reki Marisiji (danes Alba Iulia ob reki Mureş v Romuniji), kjer je sodelovala v »dačanskih vojnah« med leti 101–106 n. št. Nekaj pomožnih enot (vexiliarije) legije XIII. Gemine je sodelovalo v času cesarja Galiena (260–268) tudi v bitkah v severni Italiji. V tem času je bilo nekaj enot skupaj z enotami legije V. Macedonice v Petovioni, na kar spominjajo **posvetilni oltarji** legionarjev in njihovega poveljnika Flavija Apra odposlancu boga Sola na zemlji, **nepremagljivemu Mitri** v III. mitreju na Zgornjem Bregu na Ptuju.

Vojaški tabor v Petovioni je prenehal obstajati že ob koncu 1. stoletja, dodobra pa je vojaški tabor (če je od njega še kaj ostalo) in kasnejše rimske gradnje, uničila povodenj v 3. stoletju, kar je bilo vidno ob gradnji novega golf igrišča na Spodnji Hajdini in Zgornjem Bregu na Ptuju. Do danes je Drava večkrat spremenila svoj tok in strugo.

Vespazianova konjenica preganja begunce po bitki pri Bedriacumu.

Zaobljubni oltar Mitru poveljnika Flavija Apra.

MARK VALERIJ MAKSIMIЈAN MLAJŠI

Ob zaključku tega pisanja naj namenim še nekaj stavkov najpomembnejšemu Petovioncu iz družine Valerijev. Vsi poznamo **Orfejev spomenik** iz belega pohorskega marmorja, veličasten, skoraj 5 metrov visok nagrobnik rimskemu županu iz 2. stoletja **Marku Valeriju Veru**, sinu mestnega svetnika **Gaja Valerija**, ki s svojo višino predstavlja največji spomenik iz rimskega obdobja v takratni provinci Zgornji Panoniji (Pannoniji superior). Rimska družina, ki je domovala v Petovioni že v prvi polovici 1. stoletja, je imela v svojih vrstah mestne svetnike, župane, sodnike, svečenike

cesarskega kulta in **Marka Valerija Maksimijana mlajšega**, ki je bil poveljnik panonskih legij v času cesarja **Marka Avrelija** (161–180), njegovega sina **Komoda** (180–192) in »cesarja 87-ih dni« v letu 193 P. **Helviusa Pertinaxa**. Skupaj s sovladarjem cesarja Marka Avrelija in vojskovodjem **Lucijem Verom** (161–169) sta kot zmagovalca sodelovala v »partskih« (162–165) in »markomanskih vojnah« (169–180), kjer sta si prislužila več cesarskih odlikovanj.

Mark Valerij Maksimijan mlajši (Marcus Valerius Maximianus iunior) je bil vrhovni poveljnik in legat vsaj petih panonskih legij, v katerih je opravljal tudi druge vojaške funkcije (oskrbnik – praepositus in načelnik – procurator legionis). Legije, ki jim je poveljeval in bil za njih tudi oskrbnik in prokurator na obdonavskem limesu, so bile: **legija I. Adiutrix v Brigetiu** (Szóny na Madžarskem) ob Donavi, **legija I. Italica v Novae** (Svištov v Bolgariji) v Moeziji, **legija V. Macedonica v Potaissi** (Turda v Romuniji) v Daciji, **legija XIII. Gemina v Apulumu** (Alba Iulia v Romuniji) v Moesiji in **legija II. Adiutrix v Aquincumu** (Budimpešta).

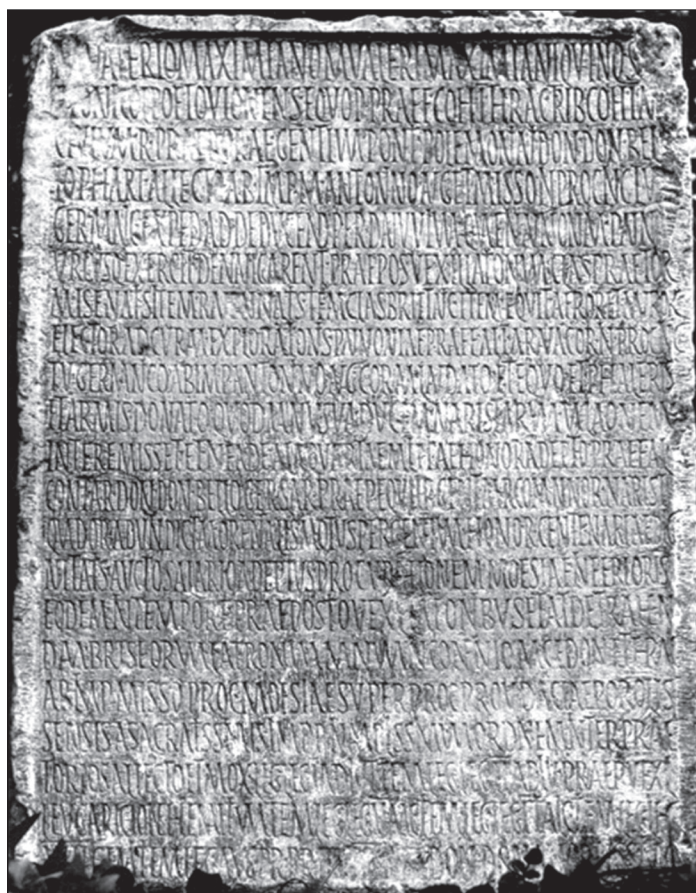

Orfejev spomenik

Mark Valerij Maksimijan mlajši je bil opit z **Mitrovim kultom nepremagljivosti** in to nepremagljivost je tudi vcepil v zavest svojih legionarjev. Lahko domnevamo, da so bili v 2. in 3. stoletju Valeriji **podporniki in čistilci Mitrovega kulta v Petovionu** in da so imeli pomemben delež pri širjenju **mitraizma** po vsem rimskem imperiju. Zaobljubne oltarje bogu Sonca in nepremagljivemu Mitri najdemo danes v **Apulumu** (Romuniji), **Aquincumu** (Madžarski) in v **Lambaesisu** (Numidiji), kjer je služboval Petovijčan in vojaški poveljnik **Mark Valerij Maksimijan mlajši**.

Blešččo vojaško pot je začel kot **prefekt kohorte in konjeniški tribun alae**, postal poveljnik in oskrbnik petih panonskih legij, kot »mož cesarja« ali vitez (vir egregius) je bil sprejet leta 176 v rimski senat in končno leta 184 dosegel čast **konzula** (suffectus consul). Vojaško kariero je končal kot **cesarski upravitelj ali propraetor** province **Numidije** v Lambaesisu in tudi legat legije III. Avguste.

Pri izkopavanju bizantinska utrdbe v **Zani** (Diana Veteranorum) v Alžiriji so v temeljih našli bazo za kip, na kateri je slavilni napis Marku Valeriju Maksimijanu mlajšemu iz Petovione z vsemi doseženimi uradnimi nazivi v rimski vojski, senatu in konzulatu.

Zana: Kamnita baza za spomenik z vsemi vojaškimi nazivi Marka Avrelija Maksimijana mlajšega.

Naj sklenem zapis z besedami dr. Ive Curk: *Dobrine današnjega sveta »od denarja, pisave, koledarja,...cestnih tras, izbire prostora za naselja in utrdb, izkoriščanja pohorskih kamnolomov, regulacijo Ljubljance, ... tvorni dokumenti, s katerimi spoznavamo zgodovino rimske vojske na naših tleh, ... « in to bržkone »preneha biti lanski sneg!«*. Nedvomno so to besede, ki privlačijo pozornost ob proučevanju rimske vojaške sile. Že v prvi fazi organizacije vojske so sodelovali svobodni ljudje – kmetje, z leti in stoletji pa je moč rimske vojske naraščala in le s svojo odlično organiziranostjo in disciplino je bilo mogoče osvojiti ogromen prostor v času cesarstva. Ohranile so se številne najdbe orožja in njenih utrjenih taborov ter zapiski rimskih zgodovinarjev in opisane številne bitke vojske, ki je tudi sama pisala herojsko zgodovino rimske republike in cesarstva.

Cesar Vespazijan (69–79).

Cesar Trajan (98–117).

Povzetek

Rimska vojska je nastala že v zgodnji republiki iz državljanske milice. Sestavljena iz Rimljanov je imela visoko borbeno zavest. V cesarstvu pa je bilo v legijah vse več najemnikov, ki so se borili predvsem za plačilo in vojni plen, v njih pa ni bilo več pravega borbenega duha in v poznem 3. stoletju se ob družbeni krizi že napoveduje začetek konca rimskega cesarstva.

Osnovna enota rimske legije je bila centurija ali stotnija, ki je štela v začetku do 100 legionarjev. Legija je bila sestavljena iz 10-ih kohort, v vsaki kohorti so bili trije (3) manipli in v vsakem po 2 centuriji. V času cesarjev Avgusta in Septimija Severa je rimska vojska imela v pripravljenosti do 28 legij. Legija je glede na številčnost sovražnika in politične razmere v imperiju štela med 4200 in 6000 legionarji s pripadajočo konjenico ter z lahki oboroženci, h katerim so sodili tudi pračarji in lokostrelci. V vsaki legiji je bila enota z bojnimi stroji (katapultji) in inženirska enota (fabres), ki je gradila predvsem mostove, ceste, trasirali pa so tudi vodovode, kanalizacijo ter pomagali pri gradnji javnih stavb.

Vsak rimski legionar je imel na glavi čelado, na prsih oklep, v rokah ščit, na nogah pa golenice in usnjene opanke. Poleg orožja (sulica, kratki meč in bodalo) je moral na pohodu nositi tudi razno orodje in hrano za nekaj dni, kar je skupaj tehtalo tudi do 30 kg.

V provinci Panoniji so bile v 1. stoletju, po pisanju zgodovinarja in konzula P. Corneliusa Tacita, nastanjene tri legije, in sicer legija VIII. Avgusta v Petovionu (Ptuj), legija IX. Hispana v Sisciji (Sisak) in legija XV. Apollinaris v Emoni (Ljubljana).

S prihodom legije VIII. Avguste v Petoviono leta 9 n. št. se je začel razcvet mesta. Vojaški tabor, ki so ga poplave reke Drave v 3. stoletju popolnoma razdejale, je predvidoma stal na Spodnji Hajdini. Legijo je ustanovil leta 59 pr. n. št. vojskovodja Gaj Julij Cezar, preuredil pa leta 44 pr. n. št. cesar Avgust. Legionarji so sodelovali pri gradnji vodovoda iz Frama pod Pohorjem do Petovione in ceste med Celejo in Petoviono, ki je služila tudi za trgovinsko izmenjavo izdelkov (opeke in keramike) med italjskim in panonskim svetom ter obratno. V času cesarja Klavdija je bila med letoma 45 in 46 premeščena v Novae v Moesiji inferior, njeno mesto pa je v Petovionu zasedla legija XIII. Gemina.

Legija XIII. Gemina je najbrže nastala v času vojskovodje Gaja Julija Cezarja leta 57 pr. n. št. v vojnah z Galci. V »državljanski vojni« se je borila proti Pompeju in 10. januarja leta 49 pr. n. št. je prva s Cezarjem prestopila reko Rubikon. Na strani cesarja Avgusta je sodelovala v bitki pri Akciju leta 31 pr. n. št. proti Antoniju in Kleopatri in bila

zmagovita. Leta 42 pr. n. št. je bila premeščena v ilirsko provinco, v Burnum, nato na »renski limes« v Recijo in končno v Vindoniso v Zgornji Germaniji. Bila je ena najslavnejših legij v rimskem imperiju in je prišla v času cesarja Klavdija okoli leta 45/46 n. št. v Petoviono. Kakor njena predhodnica je zgradila drugi petovionski vodovod iz Grajene, opravila popravila na mostu čez Dravo in sodelovala pri izgradnji mestnih četrti, foruma, kanalizacije in cestnega omrežja.

Najpomembnejši dogodek v vojaškem taboru legije XIII. Gemine pa je bil zbor poveljnikov panonskih legij v Petovioni leta 69, ko so se poveljniki in legionarji odločili v borbi za cesarski prestol podpreti vojskovodjo Tita Flavija Vespazijana proti cesarju Viteliju (J. Šašel: »Vojaški puč v Poetovioni«). Sodelovala je v bitkah pri Bedriaku in 24. oktobra leta 69 izšla iz bitke z ostalimi legijami kot zmagovalka. V času cesarja Domicijana je bila leta 81 premeščena v Karnunt in v času cesarja Trajana v začetku 2. stoletja v Apulum v Daciji.

Ko je bila legija XIII. Gemina nastanjena v Apulumu je bil njen poveljnik Petovijčan Mark Valerij Maksimijan mlajši, strateg ene najpomembnejših rimskih družin v Petovioni, ki je v času cesarja Marka Avrelija in njegovega sina Komoda dosegel najvišja vojaška odlikovanja, postal leta 176 senator in leta 184 dosegel tudi čast rimskega konzula.

Mark Valerij Maksimijan mlajši je poveljeval vojaškim enotam v Panoniji: legiji I. Adiutrix v Brigetiu, legiji I. Italici v Novae v Moesiji, legiji V. Macedonici v Potaissi v Daciji, legiji XIII. Gemini v Apulumu v Moesiji in legiji II. Adiutrix v Aqiuncumu. V svoji zadnji vojaški službi pa je bil legat legije III. Avguste v Lambaesisu, kjer je bil tudi cesarski upravitelj, propretor rimske province Numidije.

Mark Valerij Maksimijan mlajši je bil popolnoma prežet z Mitrovim kultom nepremagljivosti in to je vcepil tudi v zavest svojih legionarjev. Zaobljubne oltarje nepremagljivemu Mitri je postavil v Apulumu (Romunija), Aquincumu (Madžarska) in v Lambaesisu (Numidija). Z gotovostjo lahko domnevamo, da so bili v 2. in 3. stoletju Valeriji podporniki in častilci Mitrovega kulta v Petovioni in da so imeli pomemben delež pri širjenju mitraizma po vsem rimskem cesarstvu.

Ključne besede: rimska vojska, legije in legionarji, Marcus Valerius Maksimijan mlajši.

Pisni viri

Antični Rim, Mladinska knjiga, Ljubljana 1967.

Nalazi rimske vojne opreme u Hrvatskoj, Katalog razstave, Arheološki muzej v Zagrebu, Zagreb 2010.

Literatura

Géza Alföldy: *Die Valerii in Poetovio*, Arheološki vestnik XV – XVI, Ljubljana 1964/65.

Géza Alföldy: *P. Helvius Pertinax und M. Valerius Maximianus*. Situla 14/15, Ljubljana 1974.

Armin Bečić: *Rimska vojska*, projektna naloga, 2008.

P. Božič: *Zgodovina v slikah*, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1975.

Rajko Bratož: *Rimska zgodovina I*, Ljubljana 2007.

Peter Connoly: *Zgodovina rimske vojske*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1990.

Barry Cunliffe: *Rimljani*, Cankarjeva založba, Ljubljana 1982.

Iva Mikl Curk: *Petovio v 3. stoletju*, ČZN 15, Maribor 1981.

Iva Mikl Curk, Slavko Ciglenečki, Davorin Vuga: *Po poteh rimskih vojakov v Sloveniji*, Ministrstvo za kulturo, Zavod Republike Slovenije za VNKD, Ljubljana 1993.

Josip Klemenc: *Limes u Donjoj Panoniji*; Limes u Jugoslaviji I; Zbornik, Beograd 1961.

Ana Maria Liberati, Fabio Bourbon: *Antični Rim*, Mladinska knjiga, Ljubljana 2000.

Reinhold Merkelbach: *Mithras*, Hain 1984.

Mirjana Sanader: *Rimski vojni logori u Hrvatskoj – Tilurij*; projektna naloga 2007–2010.

Balduin Saria: *Doneski k rimski vojaški zgodovini*, Glasnik muzejskega društva Slovenije 20, Ljubljana 1939.

Jaroslav Šašel: *Opera selecta*, Situla 30, Ljubljana 1992.

Jaroslav Šašel: *August 69: Vojaški puč v Poetovioni*, Kronika 27/1, Ljubljana 1979.

Marjeta Šašel Kos: *Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodianu*, Ljubljana 1986.

Slike so iz različne literature (Zgodovina rimske vojske, MK, Ljubljana 1990; Iva Mikl Curk in drugi: Po poteh rimskih vojakov v Sloveniji, Delo, Ljubljana 1993; Antični Rim, MK, Ljubljana 1967; z interneta) in foto B. Farič – oltar iz III. mitreja).